

SZEGED PLEISZTOCÉN KÉPZŐDMÉNYEINEK
ÖSSZENYOMHATÓSÁGÁRÓL*

Dr. Ungár Tibor

Ismeretes, hogy lakóépületekkel kapcsolatban a "gyárias" építési módok használata, ipari épületek esetében a korábbiaknál nagyobb terhelések következtében a várható süllyedés és deformáció előrejelzése egyre nagyobb jelentőségű. E gondolatból kiindulva kezdtük meg szegedi üledékfeleségek összenyomódási mérőszámainak feldolgozását.

A statisztikai feldolgozás szempontjából előnyös, hogy Szeged Tisza jobb parti területének rétegződése viszonylag egyenletesnek mondható, ha a mindenkori egyedi elbírálást igénylő festöltéses és humuszos rétegek vastagságának területi változékonyságától eltekintünk. A város Tiszától Ny-ra levő területén a feltöltés ill. a humuszos réteg alatt 2-3 m vastag sárga infúziós lösz (geotechnikai megnevezés szerint iszap és kötött iszapos homokliszt), alatta 7-8 m vastag, tavi lerakódásból származó agyagréteg fekszik. Utóbbi fekéjét kékesszürke agyag- és iszaprétegek alkotják, amelyeknek csak jelentős szintszámu, közép magas lakóházak és nagy terhelésű ipari épületek alapozása szempontjából van jelentősége.

Vizsgálataink ödométeres méréseken alapulnak. Terjedelmes irodalom foglalkozik e módszer hibaforrásaival, de bizonyos, hogy a geotechnikai zakvéleményezés még hosszú ideig nem nélkülözheti. Ismeretes, hogy a kompressziós kísérlet képlékeny kötött üledékeken a valóságoshoz eléggé közeli M értékeket szolgáltat; a szegedi pleisztocén képződmények ilyenek. Feldol-

---

* A Magyarhoni Földtani Társulat Alföldi Szakosztályának 1973. XI. 23. -i előadóján elhangzott előadás részlete.

gozásunkhoz jelenleg még csak 42 mérés eredménye állt rendelkezésre. Ez a szám nem nagy, de a feldolgozásból adódó M értékek alkalmasak arra, hogy segítségükkel az egyedi munkák során végezhető kis számú kompressziós kísérlet eredményének elfogadhatóságát ellenőrizzük. Az összenyomódási modulus a kompressziós görbék σ_g és $\sigma_g + 1 \text{ kp/cm}^2$ közötti terhelési szakaszáról állapítottuk meg, ahol σ_g a rétegsornak a mintavételi mélységre vonatkozó önsúlyfeszültsége. E tekintetben tehát Egri Gy. és Rétháti L. módszerét követtük (Az FTI süllyedésmérési eredményeinek feldolgozása, Mélyépítéstudományi Szemle, IX. évf. 3. sz., 1959.).

Az infúziós lösz és az agyag M értékeinek számtani átlagát, szórását és relatív szórását az 1. táblázat tartalmazza. Az összes vizsgálaton alapuló számítás szerint különösen az agyag M értékeinek szórása jelentős. Az agyagra vonatkozó adatokat e réteg felső szintjétől számított mélység szerint két csoportra osztva (0-4 m, ill. 4-8 m) a szórás kisebbre adódik, s az adatok az M értékek mélységgel növekvő irányzatára utalnak.

Ezért a továbbiakban vizsgáltuk M értékének mélységi változását. A mintavételek mélységét azonban nem a térszintől számítjuk (ekkor a feltöltés ill. humuszos réteg változó vastagsága zavaróan hatna), hanem az infúziós lösz és az agyag közötti réteglaptól. Ezt vettük tehát "0" szintnek, s a mintavételi szinteket innen számítottuk felfelé (+h) ill. lefelé (-h). Az M értékek és más fizikai jellemzők (e , I_c) átlagos mélységi alakulását az 1. ábra tünteti fel. Az összenyomódási modulus változását az

$$M(\text{kp/cm}^2) = 86,0 - 8,1 \cdot h_{(m)}$$

regressziós összefüggés írja le. Az empirikus korrelációs együttható $r = 0,72$, ami közepes erős kapcsolatot jelez; t próba alapján 95 %-os valószínűségi szinten a kapcsolat szignifikáns.

A hézag tényező lefelé haladólag növekszik, ez azonban nem jelenti a tömörségi állapot mélységi romlását. Az infúziós lösz plasztikus indexének átlagértéke, $\bar{I}_p = 12 \%$, a hézag tényezőé, $\bar{e} = 0,66$; ugyanezek az agyagban: $\bar{I}_p = 35 \%$ ill. $\bar{e} = 0,77$. A Rétháti által szerkesztett ($I_p - e$) grafikon alap-

ján mindkettő átlagosan "közepesen tömör". I_c értékének mélységi növekedése lefelé javuló konzisztencia-állapotra mutat. M értékének mélységi növekedése két okra vezethető vissza. Ezek egyike az, hogy a kompressziós görbéről az előzők szerinti meghatározásmód eleve M mélységi növekedésének kedvez (ez azonban nem áll ellentétben a gyakorlati tapasztalatokkal). A másik, kétségtelenül tárgyilagos ok a konzisztencia-állapot függőlegesbeli változása.

Az M érték mélységi regresszióját összehasonlítottuk különféle empiriák (MSZ 15004; Kézdi, lengyel szabályzat táblázata; Kopácsy képlete) alapján adódó M értékek regressziójával (2. ábra). A számítotthoz a lengyel szabályzat M értékeiből adódó kapcsolat áll legközelebb, míg az MSZ 15004 tájékoztató értékeiből kapott összefüggés a legeltérőbb és az adott esetben ez adta a legkisebb összenyomódási modulusokat.

A szegedi képződmények összenyomhatósági mérőszámainak gyűjtését folytatni kívánjuk. Ezáltal várható, hogy az M értékek megállapítása megbízhatóbbá válik, esetleg egyéb szabályszerűségek is kimutathatók lesznek.

1. táblázat

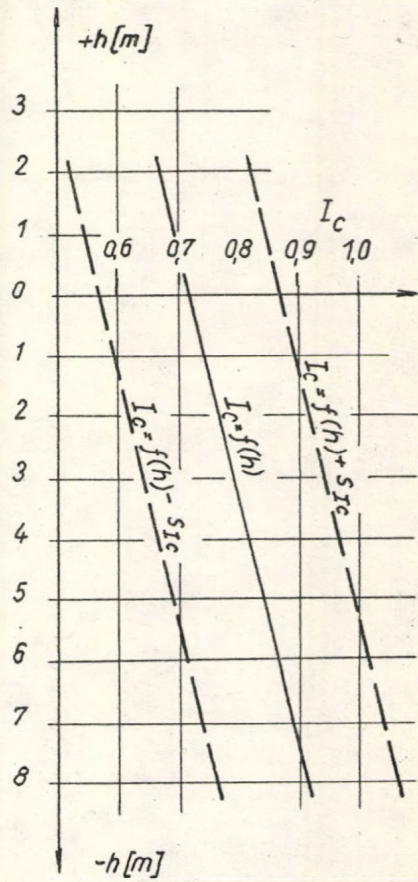
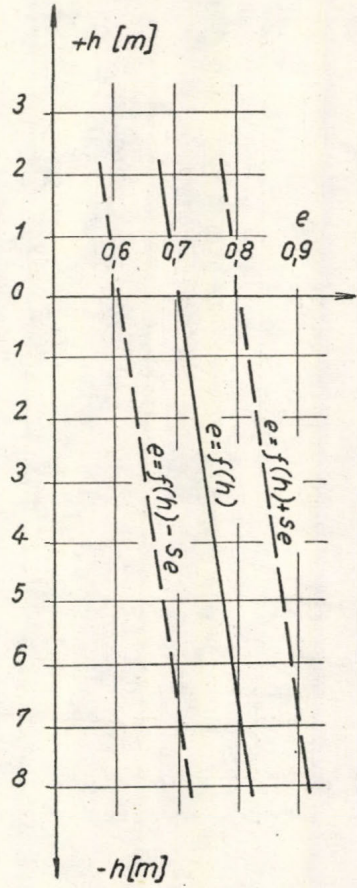
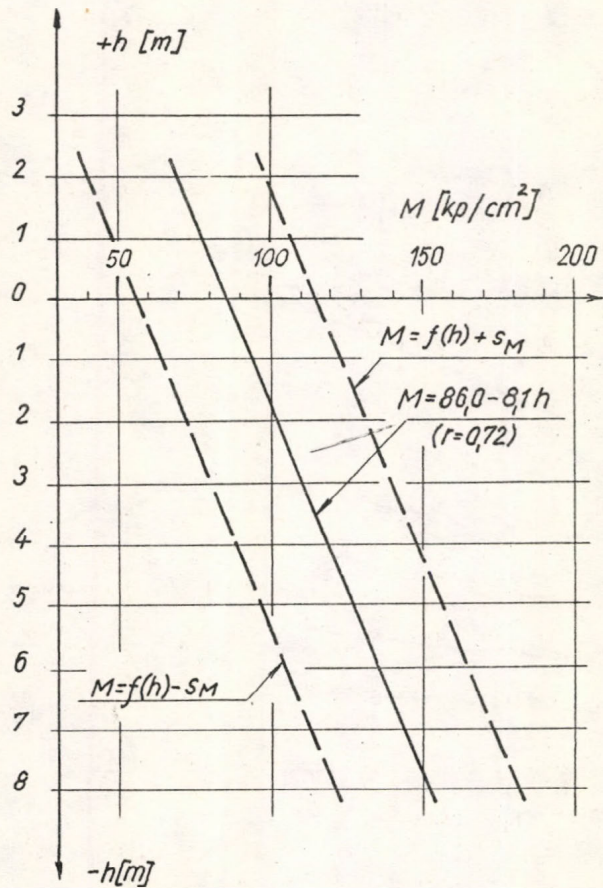
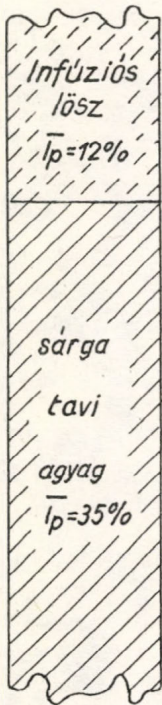
A képződmény megnevezése		Az összenyomódási modulus		
		számtani átlaga, $\bar{M}$ kp/cm ²	szórása, s_M	relatív szórása, V_M %
Infúziós lösz		67	17,5	26,5
Tavi agyag		91	42,5	46,6
Tavi agyag, felső réteg- lapja alatt	0 - 4 m	84	29,7	35,4
	4 - 8 m	123	31,1	25,3

Ábraalírások

1. ábra. Összenyomódási modulus (M), hézagtényező (e) és konzisztencia index (I_c) mélységi változása. s_M , s_e , s_{I_c} ezekszórása, I_p a pasztikus index számtani átlaga.

2. ábra. Ödométeres vizsgálatokon alapuló és tapasztalati táblázatokból, kép-
letből nyert M értékek mélységi változásának összehasonlítása.

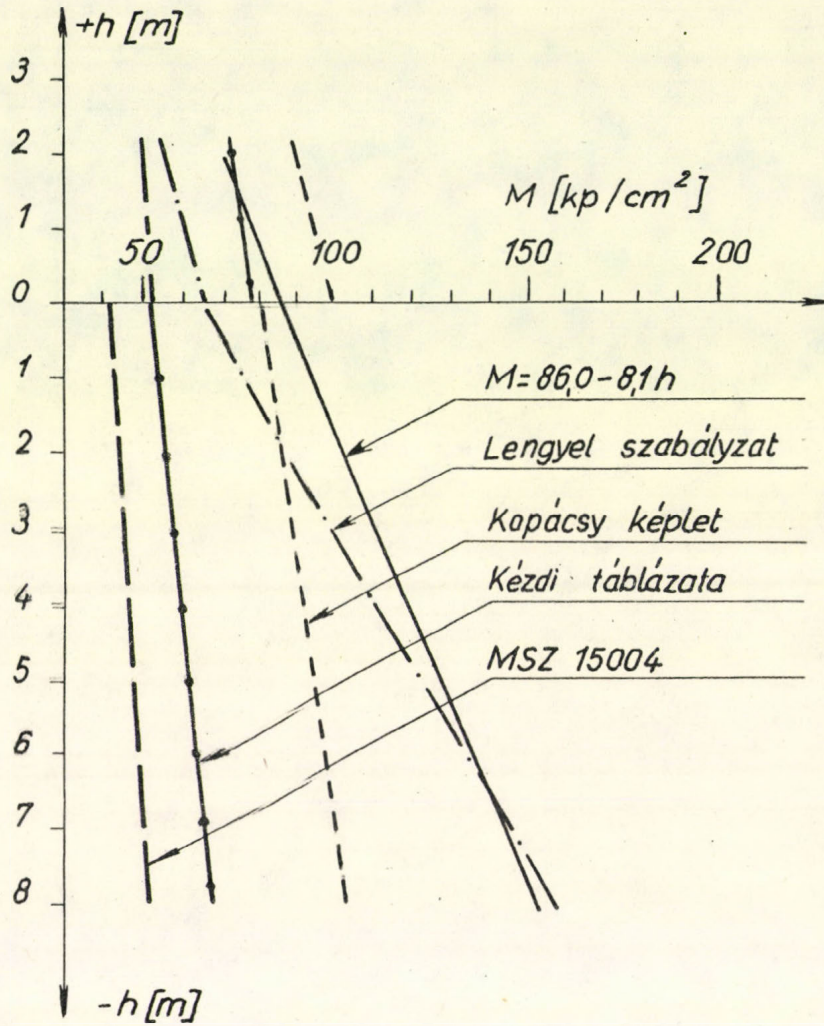

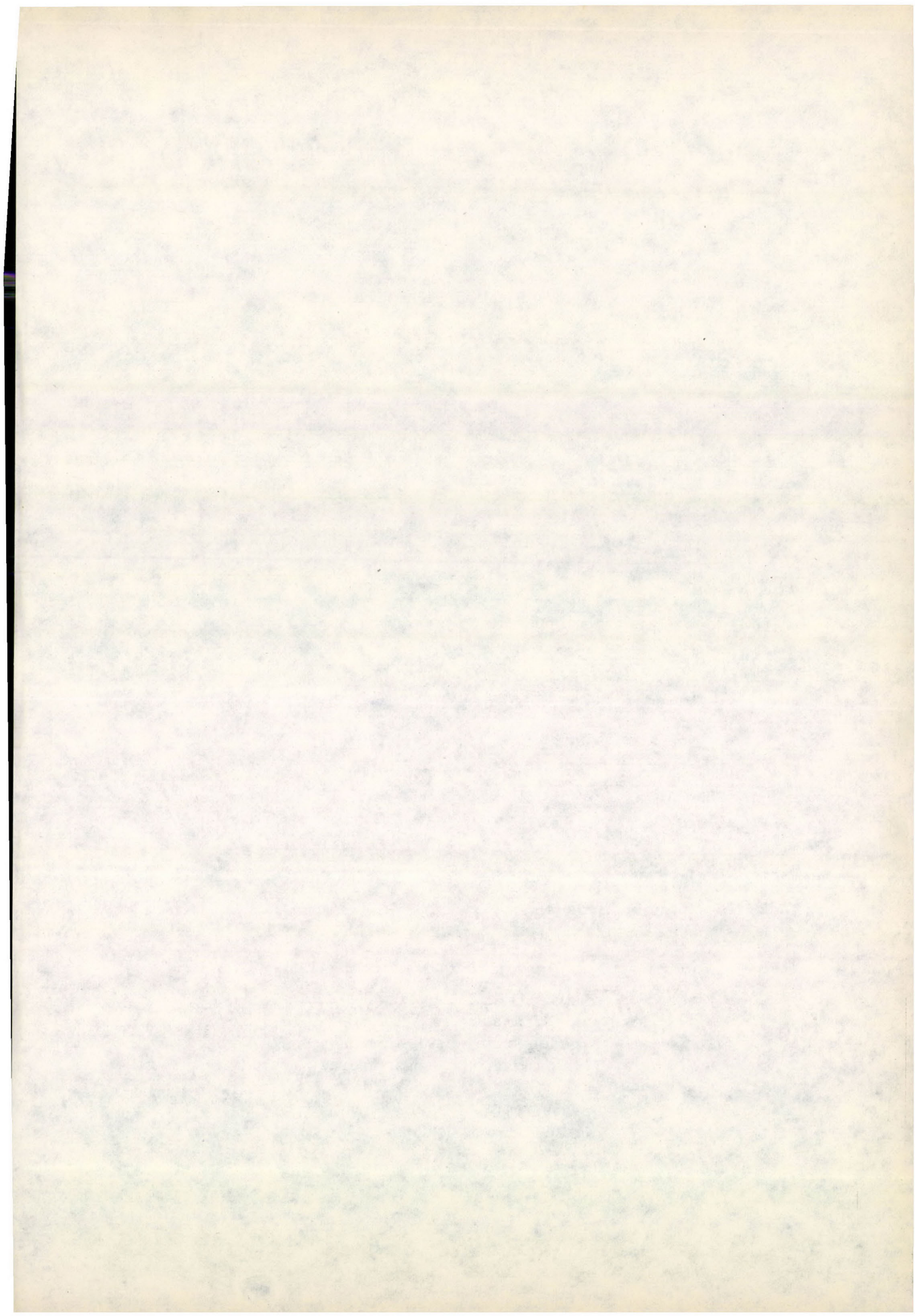
1. ábra.

2. ábra.

Kiadja: MTESZ Magyarhoni Földtani
Társulat

Engedélyszám: 53933/75.

Felelős kiadó: Dr. Rónai András

Alak: A/4

75-5898-MTESZ Házinyomda, Bp.

Készült: 350 példányban